

*КІЗЬ І. В., аспірантка
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
Україна, м. Полтава*

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ: ПРАКТИЧНІ КРОКИ В ПОЛТАВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Як свідчить практика, кластеризація явище не нове. Дослідник конкуренції М. Портер стверджує, що кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, торговельних об'єднань) у певних галузях, що конкурують, але при цьому ведуть спільну роботу [1, с. 205–206, 216]. Це визначення вважають класичним, воно враховує територіальний та галузевий аспект, але на нашу думку, недостатньо висвітлює інноваційну складову.

При існуючій динаміці всесвітньої інтеграції і глобалізації будь-яка країна прагне отримати переконливі переваги у конкурентній боротьбі, тому все більший вплив на їх національну економіку справляє екстерналізація виробництва (тобто об'єднання стрижневих компетенцій підприємств різних форм власності [2]), що підвищує конкурентоспроможність країн. При цьому центр конкурентоспроможності суб'єктів господарювання залишається на мезорівні і не підлягає переміщенню.

Нині вітчизняна економіка переживає складний етап невизначеності. Зменшення обсягів експортно-імпорتنих операцій, а також погіршення інвестиційного клімату змушують до нових кроків. Тому на допомогу можуть прийти кластери, як мобільні самодостатні економічні модулі, що спроможні швидко й ефективно реагувати на зміни.

Кластер повністю відповідає потребам, які висуває глобалізація економіки, а саме інтенсифікація розвитку бізнес-структур та зростання обсягів виробництва. Найбільш успішною вважають модель розвитку, де простежується тісна кооперація між науково-дослідними університетами, які створюють ідею та компаніями-виробниками, які втілюють її у життя. Такий зв'язок надає конкурентних переваг фірмам – учасникам кластерів та сприяє розвитку регіону. Кластерна форма організації виробництва

ефективно використовує інноваційні технології та продукти, що сприяє підвищенню її популярності.

Для вдосконалення розуміння процесу кластеризації як практичних кроків, було розроблено періодизацію на мезорівні (за регіональним аспектом) [3]:

- початковий етап – 1998 р. – зародження кластерів в Україні (м. Хмельницький). Характеристика періоду: перші спроби створення кластерів, зокрема в м. Хмельницькому, за активної методичної допомоги фахівців-членів Співки економістів України та Асоціації «Поділля Перший» були створені кластери: будівельний, швейний, продуктовий та сільського туризму;

- другий етап – 2000–2003 рр. – становлення кластерів. Характеристика періоду: У 2000 р. на Поділлі було створено будівельний кластер, який об'єднує не лише будівельників чи виробників будівельних матеріалів, але і проектувальників, дизайнерів, юристів, торговельні об'єднання, приватних підприємств, аудиторів та консультаційні фірми. У межах кластеру сформувалися єдині фінансові відносини, що виражається у фінансовій підтримці один одного шляхом закупівлі через торговельні точки членів кластеру. Функціонує за програмою «Поділля Перший». На Івано-Франківщині успішно діє туристичний кластер «Сузір'я», який спеціалізується на наданні туристичних послуг, виготовленні сувенірної продукції, виробів з овечої шкіри, народних промислів, тощо. Тут успішно діють кластери деревообробки, будівництва, лікувально-оздоровчі, переробки лікарських трав тощо. Вцілому, туристична галузь є найбільш перспективною для кластеризації, адже практично кожний регіон України має унікальний туристичний потенціал, який при ефективному його використанні за допомогою кластерної моделі, сприятиме розвитку його супутніх структурних елементів, в т. ч. на виробництво товарів повсякденного вжитку, АПК, торгівлю, транспорт, зв'язок та інші послуги. На Херсонщині значного розвитку отримав транспортно-туристичний кластер «Південні ворота України».

- третій етап – 2005–2015 рр. – розвиток кластеризації. У 2005 р. була затверджена обласна програма розвитку виробництва продукції органічного землеробства, яка передбачала необхідність формування кластерного об'єднання. У Полтавській обл. при визначенні перспектив економічного розвитку одним із пріоритетних напрямів кластеризації було обране формування кластера з виробництва екологічно чистого дитячого харчування на основі органічного землеробства. До складу першого в Україні

Полтавського кластера екологічно чистого дитячого харчування ввійшли 30 великих сільськогосподарських компаній, серед яких лідерами є ПП «Агроєкологія», агрофірма «Маяк», а також 10 підприємств з переробки сільськогосподарської сировини, агрофірми та науково-виробничі об'єднання, а також Полтавська державна аграрна академія та Полтавський університет споживчої кооперації [3]. Для правової підтримки кластерних ініціатив залучена філія Полтавського відділення юридичної академії ім. Ярослава Мудрого.

У Полтавській обл. перспективним є формування кластерів туризму. Головними центрами туризму в регіоні є Миргород, Великі Сорочинці, Диканька – міста, пов'язані з великим Гоголем, а також столиця українського гончарства – селище Опішне, недалеко від якого можна побачити найбільше в Європі скіфське городище.

Вважаємо, що кластеризацію промислового сектора України слід розвивати за рахунок бюджетного фінансування, податкових пільг, підтримання позитивного інвестиційного клімату. Ці заходи підвищать конкурентоспроможність промислової продукції в регіоні. У Полтавському регіоні вже зроблені перші кроки до підвищення економічного зростання. Створення сприятливих умов для розвитку кластерних проектів дозволить більш корисніше використовувати потенціал промислового сектора регіону.

Таким чином, кластеризація дає підприємствам перевагу над більш ізольованими конкурентами, дає доступ до більшої кількості постачальників та послуг підтримки, адаптованих до вимог споживачів, до досвідченої та висококваліфікованої робочої сили, до невідворотної передачі знань і навичок, що відбувається на зустрічах та при обговоренні бізнесу. Кластеризація дає можливість компаніям фокусуватися на всьому, що вони знають та роблять найкраще. Компанії спроможні функціонувати більш-менш як система, можуть використовувати ресурси більш ефективно та колективно виробляти більше, ніж складає сума їх індивідуальних результатів. Серед усіх переваг, найбільш важливим є доступ до інновацій, знань та «ноу-хау». Кластеризація швидше дає компаніям інформацію про переваги в технологіях та зміни у вигодах покупців та споживачів, зменшує витрати на транзакції. Для регіонів кластери стають своєрідними центрами інноваційного розвитку, на базі яких здійснюється структурування економічного простору й вирішуються економічні та соціальні проблеми місцевого значення.

З метою забезпечення сприятливих умов для організації та функціонування кластерів слід створити відповідну нормативно-правову базу, спеціальні фонди або виділити у рамках уже існуючих

фондів державної підтримки підприємництва цільового фінансування на потреби кластеризації економічної діяльності та обслуговування конкретних територій (і особливо – депресивних). Для скорочення організаційного періоду формування кластерів необхідно розробити пакет нормативних документів, відповідно до основних типів (моделей) кластерів та їх організаційної структури, а також відрегулювати в правовому полі відносини між їх членами і керівними органами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. Э. Конкуренция : учебное. пособие / М. Э. Портер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
2. Гончарова К. В. Вдосконалення методики визначення потенціалу кластеризації галузей окремого регіону / К. В. Гончарова // Економічний простір. – 2012. – № 29.
3. Кластери України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucluster.org> – Назва з екрана.